

Picus viridis

Gröngöling

Fåglar

Klass: Aves (fåglar), **Ordning:** Piciformes (hackspettartade fåglar), **Familj:** Picidae (hackspettar), **Släkte:** *Picus* (grönspettar), **Art:** *Picus viridis* - gröngöling Linnaeus, 1758 **Synonymer:**

Kännetecken

Gröngölingen är en ganska stor hackspett, klart större än större hackspett. Den är grönaktig ovan, med mer gultponad övergump och stjärt. Den enda verkliga förväxlingsrisken är gråspett, men gröngölingen är dock klart större och har rött inte bara i pannan utan också på hjässan och i nacken. Den har också mer svart i ansiktet mellan näbb och kring ögonen. Den är en ljudlig fågel, särskilt under våren och hösten. Vanligaste lätet är ett skrattande eller kacklande "kju-kju-kju", ofta i flykten, eller som revirhävdande lätet ett fallande "kly-kly-kly-...". Dess läten kan ibland vara snarlika både gråspettens och spillkråkans. Gröngölingen trummar sällan. Karaktärerna är inte alltid lätta att se, och särskilt som gråspetten allmänt kallas "gröngöling" i Norrland sker en del förväxlingar i norra Sverige.

Utbredning och status

Gröngölingen förekommer vida spridd och tämligen allmänt i södra och mellersta Sverige från Skåne och norrut till mellersta Dalarna-Hälsingland. Den förekommer sällsynt i Medelpad och som tillfällig längre norrut. Den saknas helt på Gotland. De tätaste förekomsterna hittar man i landskap med omväxlande natur, som i Blekinge, Småland och i Mälardalen. I slättbygderna är den sparsam (som södra Öland och sydvästra Skåne), liksom i de mer renodlade barrskogstrakterna. Enligt den senaste uppskattningen finns ca 15000 par i Sverige (10000-18000 par). Fågeltaxeringar visar att gröngölingen minskat med 35-55% de senaste 30 åren, en minskning som framför allt skedde mellan 1975 fram till mitten av 1990-talet. Därefter låg populationen relativt stabil för att under åren 2000-2014 visa tendenser till att minska med ytterligare 20-30%. De nordligaste förekomsterna kring Härnösand (Mpd) och i Ångermanland har minskat eller försvunnit de senaste decennierna. Världsutbredningen omfattar huvudsakligen Europa och främre Asien, med sammanhängande utbredning från Storbritannien och Frankrike till Kaukasus och Uralbergen. Gröngölingarna på Iberiska halvön betraktas ofta som en separat art, *Picus sharpei*. Gröngölingen är ganska vanlig i Norge och Danmark, men saknas i Finland. På europeisk nivå finns tidigare uppgifter om minskande bestånd, men den visar olika trender i olika länder men är nu huvudsakligen ökande. Däremot minskar den i t.ex. Danmark.

Ekologi

Föredrar mosaikartade, halvöppna kulturlandskap, där betesmarker och åkrar växlar med lövdungar, alléer eller trädklädda naturbetesmarker. Den är en karaktärsart för ekhagar. Den föredrar glesa skogar, men undviker normalt barrskog om det inte är ett starkt inslag av lövträd. Lokalt förekommer den också i parker i tätorter. Annars undviker den människans närmaste boningar, utan att egentligen vara skygg. Häckar ibland i påfallande öppna landskap förutsatt att det finns dungar, alléer eller dylikt av tillräcklig omfattning. Arten är en utpräglad specialist på myror, som den huvudsakligen tar på marken. Den är beroende av en rik och varierad myrfauna och favoriserar därför välhävda marker. Den föredrar stora arter av myror. Under vinterhalvåret gör den ofta hål i myrstackar för att komma åt vuxna myror och puppor. Den kan också äta andra insekter, dagmaskar och andra småkryp. Till skillnad från gråspetten besöker den aldrig fågelmatningar. Boet hackas ut i grova eller senvuxna lövträd (oftast i asp) som dess förrinnan är angripna av vedsvampar vilket underlättar utmejslingen av den 30-50 cm djupa bohålan. Eftersom näbben är ganska svag behöver den svampangripna träd. Den lägger 5-7 ägg som ruvas i 17-19 dagar och ungarna stannar i boet drygt tre veckor men är beroende av föräldrarna i ytterligare 3-7 veckor innan de blir helt självständiga. Utpräglad stannfågel som enligt återfynd av ringmärkta fåglar sällan rör sig långt från uppväxtplatsen. Av svenska återfynd är 85% gjorda < 20 km från märkplatsen. Vissa flyttrelser kan dock ske vår och höst. Studier utomlands har visat att beståndet är känsligt för kalla vintrar, men den tendensen är inte tydlig enligt svensk fågelövervakning.

Hot

Största hotet är troligen försämrad kvalitet på häckningsmiljöerna. Försämrad hävd och igenväxning av betesmarker, liksom gödsling av naturbetesmarker, minskar tillgången på föda (myror). Särskilt problematiskt är igenväxning av ekhagar och trädklädda betesmarker. Igenplantering av åkermark och betesmarker i småskaligt landskap är negativt. Skogsbetet som numera nästan upphört helt gynnade förmodligen gröngölingen starkt. De allt tätare skogarna minskar arealen lämplig häckningsterräng, och pågående igenväxning med gran i lövskog är troligen också mycket negativt. Avverkning av boträd. Mindre hyggen är däremot i sig antagligen inte negativt, eftersom det kan skapa lämpliga födosöksområden.

Åtgärder

Bibehållen hävd i halvöppna, mosaikartade skogs- och betesmarker är den viktigaste åtgärden. Särskilda insatser krävs för att underlätta fortsatt betesdrift i skogs- och mellanbygder. Miljöstöd till betesmarker bör därför prioritera sådana områden. En väl anpassad hävd som håller fältvegetationen låg, varierad och med stor tillgång till bryn och olika successionsstadier medför ett rikt insektsliv vilket även innefattar de värmeberoende myrorna som är gröngölingens viktigaste bytesdjur. Ekhagar och andra trädklädda betesmarker behöver röjas från igenväxningsvegetation för att undvika ett allt tätare trädskikt. Asp och andra lövträd bör gynnas i skogsbruket, liksom främja mosaik av lövriska skogsbestånd, gärna som mer eller mindre glesa skogsbeten. Spara gamla träd och död ved. Kontinuitetsskogsbruk är sannolikt positivt.

Övrigt

Utländska namn - NO: Grønnspekk, DK: Grønspætte, FI: Vihertikka, GB: Green Woodpecker.

Naturvård

Konventioner: Bernkonventionens bilaga II

Fridlysning: Fridlyst enl. 4 § Artskyddsförordningen. Räknas även som vilt, vilket betyder att den är fredad men kan vara jaktbar enligt jaktförordningen eller jaktlagen.

Litteratur

- BirdLife International 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. BirdLife International, Cambridge, U.K.
- BirdLife International 2015. *Species factsheet: Picus viridis*. [<http://www.birdlife.org>], nerladdat 2015-06-10.
- Cramp, S. (red) 1985. *The Birds of the Western Palearctic, vol. IV. Terns to Woodpeckers*. Oxford University Press, Oxford.
- Fransson, T., Österblom, H. & Hall-Karlsson, S. 2008. Svensk ringmärkningsatlas. Vol. 2, Skogshöns-hackspettar. Naturhistoriska riksmuseet.
- Ottosson, U., Ottvall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernberg, M. 2012. *Fåglarna i Sverige - antal och förekomst*. - SOF, Halmstad.
- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. *Svensk Fågelatlas*. Sveriges Ornitologiska förening, ArtDatabanken & Lunds universitet. Stockholm.
- Sveriges Ornitologiska Förening 1978. *Sveriges fåglar*. Stockholm.

Författare

Jonas Grahn & Tommy Knutsson 2015-06-10 © ArtDatabanken, SLU 2015.